
Jan Sypko SCJ

Odnowione rozumienie pracy w życiu konsekrowanym

„Módl się i pracuj”
św. Benedykt

93

W roku poświęconemu św. Józefowi, który jest wzorem i patronem pracy ludzkiej, pojawia się inspiracja do podjęcia refleksji nad tym zadaniem także w życiu konsekrowanym.

Praca wewnątrz wspólnoty zakonnej

Życie konsekrowane w całym Kościele i w naszej Ojczyźnie jest bardzo bogate w różne formy. Oprócz istniejących tradycyjnych ciągle pojawiają się również nowe, albo odradzają się formy życia konsekrowanego znane w początkach chrześcijaństwa. Należy podkreślić, że też przez całe wieki dzięki pracy osób konse-

krowanych powstawały wielkie dzieła kultury, sztuki, nauki, a także inne osiągnięcia pomocne dla życia społecznego¹.

Patrząc wstecz, należy stwierdzić, że po wielkim rozkwicie życia konsekrowanego w średniowieczu nastąpił poważny wstrząs w czasie reformacji protestanckiej, która podważała sens i cel składanych ślubów. Spowodowało to wielką ranę w życiu Kościoła, ponieważ wiele osób zakonnych opuszczało swoje wspólnoty. Taki stan trwał przez długi okres, co przyczyniło się do wielu konfliktów i rozminięcia się z wymogami życia konsekrowanego².

Dopiero przed pięćdziesięciu laty Sobór Watykański II w trosce o życie konsekrowane w Dekrecie *Perfectae caritatis* zalecił instytutom życia konsekrowanego powrót do źródeł. Miało to na celu przystosowanie własnych konstytucji do nowych czasów. Nie obeszło się bez różnych uchybień, pomyłek, a nawet kryzysu tożsamości. Odbiło się to negatywnie na rozumieniu życia modlitwy, praktyk wspólnotowych, w tym też traktowania pracy.

Pewną pomoc we właściwym rozumieniu i przeżywaniu obowiązku pracy w życiu osób konsekrowanych zawierały zachęty: „Serce przy Bogu, a ręce przy pracy” (ks. Z. Gorazdowski), a także inne podobne treści. Z perspektywy widać, że wiele wspólnot źle odczytało zamierzenia odnowy soborowej, również w rozumieniu godności i obowiązku pracy w życiu konsekrowanym. Dlatego dość trudnym wymogiem było odpowiednie ustalenie relacji między modlitwą a pracą. Oczywiście jest, że do istoty życia konsekrowanego należy modlitwa, ale i obowiązek pracy jako konsekwencja ślubów ubóstwa³.

Kościół na wiele sposobów przypominał, że życie konsekrowane należy do istoty Mistycznego Ciała, dlatego wszystkie zalecenia i wymogi odnoszą się również do osób konsekrowanych.

¹ Por. J. W. Gogoła, *Oddani Bogu, Teologia i duchowość życia konsekrowanego*, Kraków 2013, s. 28.

² Por. K. Gorski, *Duchowość chrześcijańska*, Wrocław 1978 r. s. 120.

³ Por. Sobór Watykański II, Dekret *Perfectae caritatis*, dalej: PC, 42.

Zatem nauczanie Kościoła ostatniej doby odnośnie pracy w pełni obowiązuje tak wspólnoty, jaki i pojedyncze osoby konsekrowane.

Znaczenie i wartość pracy w życiu chrześcijańskim podaje św. Jan Paweł II w encyklice *Laborem exercens* (*O pracy ludzkiej*). Pisał bowiem, że praca ma to do siebie, że łączy ludzi ze sobą, dlatego buduje wspólnoty, w tym również wspólnoty zakonne. A będąc uczestnictwem w dziele Boga, praca ludzka wchodzi w dzieło zbawienia jako jego doniosły wątek i składnik⁴.

Św. Jan Paweł II, któremu nie była obca praca intelektualna, naukowa, a w latach młodości także fizyczna, przypomina osobom konsekrowanym zalecenie samego Stwórcy: „Czyńcie sobie ziemię poddaną” (por. Rdz 1, 28).

Każda godziwa praca wykonywana z poświęceniem i odpowiedzialnością przybliża do Boga Stwórcy i stanowi pomoc dla bliźnich. Dlatego Święty Papież, nawiązując do Soboru Watykańskiego II, który położył nacisk na obowiązek pracy w życiu konsekrowanym, ukazuje jej uświęcający i zbawczy sens. Czynił to przy wielu okazjach i spotkaniach z powołanymi do naśladowania Chrystusa, który również pracował, pomagając św. Józefowi.

W życiu konsekrowanym praca, jeżeli jest sumiennie wykonywana, może stać się modlitwą, a także być przejawem satysfakcji duchowej i wypełnieniem woli Bożej. Powyższe rozumienie może być owocem metody medytacji szkoły beruliańskiej, której twórcą był kard. Pie de Berille († 1629), a zaleca ona, aby mieć: „Jezusa przed oczami”, „Jezusa w sercu” i „Jezusa w rękach”⁵.

Tak rozumiana praca ma za zadanie stawać się przykładem właściwej motywacji do podejmowania życiowych obowiązków i zadań. Chociaż praca w życiu zakonnym nastroczała wiele kłopotliwych sytuacji, a nawet sprzecznych postaw, to jednak we wspólnotach zakonnych, w których były praktykowane dwa chóry, gdzie drugi z nich był przeznaczony do wypełniania obowiązk-

⁴ Por. Jan Paweł II Encyklika *Laborem exercens*, dalej: LE 5.

⁵ L. Bouyer, *Wprowadzenie do życia duchowego*, Warszawa 1982, s. 63.

ków związanych z pracą fizyczną, praca stanowiła możliwość osobistego rozwoju, doskonalenia i ubogacenia wspólnoty. Pojawiały się również tendencje ograniczające pracę do minimum, aby nie zabierała cennego czasu.

W dawnym wiekach pracę fizyczną uważano za powinność niewolników. Natomiast w życiu mnichów wschodnich pierwsze miejsce zajmowała modlitwa, a praca, zwłaszcza ręczna, była na drugim planie i miała wymiar ewangelicznego ubóstwa.

Na właściwe rozumienie, a nawet zobowiązanie do pracy w życiu zakonnym, miała wpływ nauka św. Pawła Apostoła, który wiele razy zwracał uwagę, aby „pracując ze spokojem, własny chleb jeść” (por. 2 Tes 3, 10).

Apostoł Narodów wiele razy podejmował zagadnienie pracy w życiu uczniów Chrystusa. Pisał o tym również w Pierwszym Liście do Tesaloniczan, aby się doskonalili, spełniając własne obowiązki i pracując własnymi rękami, aby nie dawać powodów do niepokojów czy złej oceny (por. 1 Tes 4, 11).

W niektórych rodzinach zakonnych podkreślano walory duchowe wykonywanej pracy jako unikania marnowania daru czasu, ale również obowiązek zarabiania na utrzymanie własne i wspólnoty.

Katechizm Kościoła Katolickiego nawiązuje do Reguły św. Benedykta, który zaleca: „Módl się i pracuj” (*Reguła*, 20; 48), oraz do wskazówki przypisywanej św. Ignacemu Loyoli, mówiącej: „Módlcie się tak, jakby wszystko zależało od Boga, a pracujecie tak, jakby wszystko zależało od was”⁶.

Obaj zakonodawcy ustalają ważne stanowisko odnośnie miejsca pracy w życiu osób i wspólnot konsekrowanych. Ważne jest, aby osoby konsekrowane kierowały się pewnymi prawdami, że w pracy człowiek wykorzystuje swoje naturalne zdolności, ale

⁶ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, 2834.

i tę, że praca jest dla człowieka, a nie człowiek dla pracy, jak przypomina św. Jan Paweł II⁷.

Życie konsekrowane jako jeden ze sposobów przeżywania konsekracji opartej na chrzcie i polegający na całkowitym oddaniu się Bogu oraz doskonałym naśladowaniu Chrystusa dawało właściwe miejsce wszelkiego rodzaju pracy. To natomiast skłaniało przez całe wieki do czynnej praktyki miłości bliźniego, zwłaszcza ubogich, w myśl: „Otwórz szczerze rękę swemu bratu uciśnionemu lub ubogiemu w twej ziemi” (Pwt 15, 11).

Troska o pracę w życiu konsekrowanym na rzecz ubogich i dzielenie się rzeczami potrzebnymi do życia: „Kto ma dwie suknie, niech jedną da temu, który nie ma; a kto ma żywność, niech tak samo czyni” (por. Łk 3, 11), było znane w środowiskach ludzi wierzących. Ten przykład wspólnot zakonnych często też skłaniał wiele osób do dzielenia się z potrzebującymi.

Na pogłębienie rozumienia tematu „pracy” miał wpływ kardynał Stefan Wyszyński, który rozważając problematykę społeczną podejmował zagadnienie duchowości pracy ludzkiej. Uważał, że – zwłaszcza dla osób zakonnych – obok życia modlitwy praca jest drogą do zjednoczenia z Bogiem. Dla osób konsekrowanych nauką Księdza Prymasa jest również to, że praca pomaga kształtować cnoty moralne, które mają decydujący wpływ na życie wewnętrzne⁸.

Praca zawodowa osób konsekrowanych

Aktualne formy pracy osób konsekrowanych różnią się w zasadniczy sposób od tych z przeszłości. W obecnej dobie praca, która jest wpisana w życie konsekrowane, przybiera formę różnorodnej pracy zawodowej. Jest to w pewien sposób realizacja tego,

⁷ LE 6.

⁸ Por. S. kard. Wyszyński, *Duch pracy ludzkiej*, Poznań 1957, s. 58.

o czym mówił Sobór Watykański II, ukazując różnorodność posług wspólnot konsekrowanych.

W minionych czasach praca osób konsekrowanych sprowadzała się w dużym stopniu do spełniania posług i obowiązków w ramach wspólnoty. Natomiast po odnowie soborowej zgodnie z jej zaleceniami duży procent osób konsekrowanych podejmuje różnorodną pracę zawodową w dziedzinie edukacji, szpitalnictwie czy w apostołstwie Kościoła. W dużym stopniu wpływ na to miało zalecenie Soboru, dotyczące likwidacji dwóch chórów.

Św. Jan Paweł II w encyklice *Laborem exercens* pisze: „Nauka Kościoła zawsze wyrażała to najgłębsze przekonanie, że praca ludzka odnosi się nie tylko do ekonomii, ale ma także, a nawet przede wszystkim, wartości osobowe”⁹.

W dziedzinie pracy osób konsekrowanych, podobnie jak i w życiu każdego człowieka, powinny być stosowane zasady:

- prymat wartości moralnych i duchowych nad wykonywaną pracą,
- pierwszeństwo pracy nad kapitałem,
- kierowanie się solidarnością i sprawiedliwością społeczną.

Każda wykonywana praca osoby konsekrowanej zawiera pierwiastki jak duchowe, tak i zbawcze. Dlatego pracy zawodowej nie można zawężyć jedynie do wymiaru ekonomicznego, ale należy mieć na uwadze jej wartość antropologiczną, kulturową i duchową.

Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego oraz Stowarzyszeń Życia Apostolskiego w Instrukcji *Życie braterskie we wspólnocie*¹⁰ naucza, że wspólnoty zakonne, zrodzone nie „z woli ciała ani z krwi”, nie z osobistych upodobań ani z ludzkich motywów, ale „z Boga” (J 1, 13), są żywym znakiem prymatu Jego

⁹ LE 15.

¹⁰ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego oraz Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja *Życie braterskie we wspólnocie*, 1994.

miłości. Dlatego również praca zawodowa osób konsekrowanych wpisana jest w prymat tej miłości i uobecnia ją w świecie¹¹.

Sprawę obowiązków pracy zawodowej jasno stawia Sobór Watykański II w Dekrecie o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*¹². Mówi Sobór, aby wszystkie osoby konsekrowane, uważały się za podległe powszechnemu prawu pracy i w ten sposób zdobywały środki konieczne do swego utrzymania i prowadzenia dzieł¹³.

Kościół również w Adhortacji apostolskiej *Evangelica testificatio*¹⁴, zachęca osoby konsekrowane, aby zgodnie z własnym charyzmatem, który sięga do konsekracji chrzcielnej, przez konsekrację zakonną podejmowały różnorodną pracę duszpasterską, charytatywną, w szkolnictwie, czy każdą inną pracę zawodową, i wykonywały ją w łączności z dziełem Odkupienia dla szerzenia Królestwa Bożego¹⁵.

W powyższym dokumencie św. Paweł VI, kieruje do osób konsekrowanych ważną przestrożę, aby pilnowały się przed świecką pokusą oceniania siebie i swojej pracy zawodowej jedynie na podstawie otrzymywanego wynagrodzenia. Takie podejście do pracy osób konsekrowanych w konsekwencji mogłoby prowadzić do zeświecczenia szkodzącego powołaniu¹⁶.

Św. Jan Paweł II zaleca osobom konsekrowanym, aby starały się świadomie podążać za Chrystusem również przez wykonywaną pracę, dały świadectwo przynależności do Niego i poświęcenia dla własnej wspólnoty oraz potrzebujących.

Święty Papież, pochylając się nad doniosłością pracy zawodowej, wykonywanej przez osoby zakonne, podkreśla bardzo ważną w tej dziedzinie sprawę. Namiestnik Chrystusa zdecydowanie

¹¹ Tamże, 1.

¹² PC.

¹³ Por. PC 13.

¹⁴ Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelica testificatio*, dalej: ET.

¹⁵ ET 10.

¹⁶ ET 21.

przypomina o obowiązku nie tylko formacji, ale także ciągłego dokształcania się zawodowego, uzupełniania wiedzy i szkolenia. Chodzi o to, aby osoby konsekrowane zachowywały umysłową otwartość i elastyczność, aby można było planować i pełnić posługę zawodową zgodnie z potrzebami epoki i oczekiwaniami postępu ludzkości¹⁷.

Historia Kościoła poczynszy od starożytności, aż do naszych czasów bogata jest we wspomniane przykłady osób konsekrowanych w naśladowaniu naszego Boskiego Mistrza i sumiennego wykonywania pracy zawodowej.

Św. Jan Paweł II poświęcił bardzo wiele uwagi pracy ludzkiej podczas swojego pontyfikatu, a czynił to w duchu nauczania zwłaszcza II Soboru Watykańskiego. Podkreślał wartość pracy ludzkiej w tym też osób konsekrowanych, które uczestniczą w dziele stwórczym samego Boga – Stwórcy. Nie tylko osobom świeckim, ale i konsekrowanym, ukazywał nieporównywalną godność człowieka pracującego. Wskazywał również na ważny wymiar pracy podkreślając, że jest ona „darem”, dzięki któremu człowiek zgodnie z zamierzeniami Boga nie tylko może przekształcać świat, ale realizować jej nadprzyrodzony charakter¹⁸.

Podejmowana praca posiada wymiar indywidualny i społeczny, co nie tylko posiada wartość osobistą osób konsekrowanych, ale jest też dużym wkładem w dobro wspólne. To jeszcze wyraźniej ukazuje, jak ważną rolę spełnia praca wielu osób przynależących do różnych grup społecznych, w tym też osób konsekrowanych.

Powołani przez Chrystusa do życia radami ewangelicznymi przez podejmowanie różnych prac, także zawodowych uczestniczą w ubóstwie samego Syna Bożego. Stąd jest to zaproszenie do właściwego przeżywania przez osoby konsekrowane każdej pracy – w duchu wiary i ubóstwa.

¹⁷ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Vita consecrata*, dalej: VC, 71.

¹⁸ VC 36.

W długiej tradycji życia konsekrowanego, ale również i aktualnie, wzorem i opiekunem pracujących jest św. Józef, który z poświęceniem i miłością spełniał pracę ciesielską. W ten sposób zapewniał utrzymanie Świętej Rodzinie. Z pewnością też wspierał potrzebujących (por. Łk 4, 22). Również św. Jan Paweł II, w encyklice *Laborem exercens* uczynił św. Józefa patronem ludzi pracy. Refleksje te rozwinął św. Jan Paweł II między innymi również w adhortacji *Redemptoris custos* (1989), gdzie ukazał św. Józefa jako wzór i patrona pracy, dla którego wykonywanie jej było wyrazem miłości, cnoty i uswięcenia¹⁹.

Wśród licznych zagadnień w nauczaniu Soboru Watykańskiego II podejmuje włoski montfortanin o. Elio Gambari, który wiele miejsca poświęca pracy w życiu konsekrowanym. Przypominał ważne zalecenia Kościoła, że praca jest znakiem ubóstwa w naśladowaniu Chrystusa i zbliża osoby konsekrowane do normalnego poziomu życia, a nawet do poziomu życia osób biednych. Osoba zakonna przez wykonywaną pracę zdobywa środki materialne na utrzymanie własne, wspólnoty i w celu dzielenia się z potrzebującymi. Przypominał również, że znikły już formy dawnego zdobywania środków na utrzymanie, jak na przykład kwesta²⁰.

Na koniec warto jeszcze przypomnieć, jaką w oczach Boga Stwórcy posiada ludzka praca, w tym praca osób konsekrowanych. To właśnie owoce pracy człowieka stanowią materię Najświętszej Ofiary Chrystusa. Wyraża to modlitwa kapłana, który mówi, że chleb, owoc ziemi i pracy ludzkiej, jest ofiarowany Bogu, aby stał się chlebem życia. Podobnie czyni z winem, które jest owocem winnego krzewu i pracy rąk ludzkich, jest ofiarowany Bogu, aby stał się napojem duchowym. Żadna inna czynność człowieka nie jest tak wysoko ceniona przez Boga jak praca, która jest kontynuacją Jego dzieła stwórczego. W konsekwencji przez swoje owo-

¹⁹ Por. Jan Paweł II Adhortacja *Redemptoris custos*, 22–24.

²⁰ Por. E. Gambari, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków 1998, s. 358–359.

ce przyczynia się do przemiany wina i chleba w Ciało Boskiego Zbawiciela. W ten sposób praca człowieka posiada wymiar nadprzyrodzony, a nawet zbawczy, co powinno stanowić ważną motywację do podejmowania pracy przez osoby zakonne, zgodnie ze stanem zdrowia, wiekiem i życiowymi możliwościami²¹.

Podsumowanie

Dokonując pewnego rodzaju podsumowania zarysu podjętego tematu ważnego dla życia konsekrowanego, którym jest obowiązek pracy, należy zaznaczyć, że Kościół doby soborowej przypominał obowiązki i oczekiwania, którym powinny podporządkować się wspólnoty zakonne.

Pierwsza część treści skupiła się zwłaszcza na historycznym podchodzeniu do pracy osób zakonnych. Była ona podejmowana raczej wewnątrz wspólnoty i zasadniczo na jej potrzeby. Wiele wspólnot zakonnych zwłaszcza o charakterze żebraczym funkcjonowała z darowizn czy prowadzonych przez zakonników kwest.

Natomiast druga część przedstawionej treści oscylowała wokół wymogów postawionych zakonnikom przez odnowę soborową. Nauka ta w odmienny sposób stawia przez posługę Kościoła osobom konsekrowanym obowiązek pracy, również tej zawodowej. Uczynił to między innymi św. Jan Paweł II, który przypominał stanowisko Kościoła Katolickiego na temat pracy w oparciu o naukę Jezusa Chrystusa. Naukę tę zawarł w słowie głoszonym i pisanym, które kierował do osób zakonnych.

---

²¹ Por. tamże, s. 360.

Bibliografia

- Bouyer L., *Wprowadzenie do życia duchowego*, tłum. L. Rutowska, Warszawa 1982.
- Gambari E., *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, tłum. J.E. Bielecki, Kraków 1998.
- Gogola J. W., *Oddani Bogu, Teologia i duchowość życia konsekrowanego*, Kraków 2013.
- Górski K., *Duchowość chrześcijańska*, Wrocław 1978.
- Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, Watykan 1981.
- Jan Paweł II Adhortacja apostolska *Redemptoris custos*, Watykan 1989.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Vita consecrata*, Watykan 1996.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
- Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszenia Życia Apostolskiego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego w Instrukcji *Życie braterskie we wspólnocie*, Watykan 1994.
- Paweł VI, Adhortacja apostolska na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II *Evangelica testificatio*, Watykan 1971.
- Sobór Watykański II, Dekret o odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*, Watykan 1965.
- Wyszyński S., *Duch pracy ludzkiej*, Poznań 1957.

The Renewed Meaning of Work in Consecrated Life Abstract

The following study presents the renewed meaning of work in consecrated communities as influential in creating a new vision of consecrated life. After the Vatican Council II the state of converses, whose task was to maintain material status of convents, have been abolished. The same was with collections, that made the main source of maintenance in the majority of convents. Therefore the Church of postconciliar times suggests that the consecrated persons dedicate themselves to the work of mercy and other occupations to earn life from their own work, according to the charism, health, age and possibilities. The obligation of work in consecrated life stems also from the vow of poverty.

Keywords: obligation of work, prayer, community, dignity of work, sanctification, consecrated life.

Słowa kluczowe: obowiązek pracy, modlitwa, wspólnota, godność pracy, uświęcenie, życie konsekrowane.